

NCB University Press, 9(5), 3–6, <https://doi.org/10.1108/10748120110424816>

- Tompos, A. & Szőke, J. (2020). A szervezeti elkötelezettség elméleti modelljei és mérése. In Kecskés, P. (Ed.), *Nemzeti kultúrák érték- és normaközpontú vizsgálata – Tanulmányok II.* Széchenyi István Egyetem.
- Watzlawick, P., Beavin Bavelas, J. & Jackson, D. D. (1967). Some Tentative Axioms of Communication. *Pragmatics of Human Communication – A study of Interactional Patterns, Pathologies and Paradoxes.* W.W. Norton.

Lőrincz Ildikó

Juhász Valéria és Kegyesné Szekeres Erika (szerk.)

Többsnyelvűség és kutatás

Szeged: Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, 2023, 132 o.
ISBN (nyomtatott): 978-963-648-008-0
ISBN (pdf): 978-963-648-007-3

A Többsnyelvűség és Kutatás kötet címe egy érdeklődő olvasó számára sokat ígérő lehet, és valójában sokat is nyújt. A szélesebb értelemben vett alkalmazott nyelvészet több területe képviselteti magát a könyvben, úgy, mint a nyelvoktatás, fordítástudomány, kognitív nyelvészet, a szociolingvisztika és az ehhez szorosan kötődő nyelvi tájkép kutatások. A tanulmányok a 2023. évi Szegedi Alkalmazott Nyelvészeti Éves Konferencián (SZANYÉK) elhangzott előadások alapján íródtak, melynek célja a két- és többsnyelvűség kutatás felőli megközelítése. A kötetben szereplő tanulmányok mindegyikéből meríthető kutatási ötlet, de semmiképpen nem nevezhetjük módszertani útmutatónak, mivel inkább az eredmények kapnak hangsúlyt, nem pedig a használt kutatási eljárások.

A kötet 11 tanulmánya – bár témájában szerteágazó – de mégis koncentrált és áttekinthető, jól behatárolható az egyes terü-

letek. A szerkesztők a tanulmányokat két fő tematikai blokkba sorolták. A *nyelvoktatás, idegennyelv-használat* rész 7 tanulmányt tartalmaz. Az első írás (Sárvári Tünde: A prozódia tanításának szerepe az idegennyelv-tanulásban) a címmel ellentétben nem általában a prozódia szerepével foglalkozik az idegennyelv-tanulásban, hanem a prozódia tanítását elemzi német tankönyvekben. Emellett kissé félrevezető Levelt beszédproduktions modelljének az ábrázolása is a tanulmányban, mivel a spontán beszéd vizsgálata nem célja a kutatásnak. A szerző felhívja a figyelmet a nyelv „zenei” elemeinek a fontosságára az idegennyelv tanítása során, és rámutat arra is, hogy a nyelvkönyv még mindig a leggyakrabban használt tanítási és tanulási eszköz, így abban kellene megjeleníteni a prozódiai elemeket. Üdvözlendő, hogy a prozódia tanításával egyre több magyar kutatás is foglalkozik (pl. Benczes, 2019). A tanulmány modern német iskolai nyelvkönyvekben vizsgálja, hogy mennyire jelennek meg a prozódiai foglalkozó tananyagok. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy bár vannak izgalmas és érdekes feladatok (pl. rappelés és dalok), viszont mennyiségében még mindig nem elegendők: „a szupraszegmentális elemek tudatos gyakoroltatása csak marginálisan fedezhető fel” (p. 19). Az elemzett tankönyvek listájából (18 darab) kiderül, hogy a tanulmány írója is szerepel társszerzőként egyes nyelvkönyveknél, ami az egyik ígéretes hasznosulása lehet az ilyen jellegű alkalmazott nyelvészeti vizsgálatoknak.

A második tanulmány írója olyan szerencsés helyzetben van, hogy a tankönyvíró és a nyelvtanuló szemszögéből egyszerre láthatja és elemezheti két idegen nyelv, a német és a görög nyelvtani szintézését a tankönyvekben: Scheibl György több német nyelvkönyv szerzője, miközben az ógörög nyelv kezdő szintű nyelvtanulója (p. 24). A szerző az írás elején megismerteti az olvasót a *rendszerező* és a *szinkövető tematika* fogalmakkal, melyek a leíró nyelvtanok/nyelvtani gyakorlók két ka-

tegoriáját alkotják. A rendszerező tematikák a nyelvi egységek szerint témákat tekintenek át (pl. ige, főnév), míg a szintkövetőkben a nyelvi szintekhez igazodnak a nyelvi egységek (pl. A1, B1 stb.). A komplex elemzést egy jól áttekinthető táblázat mellett a kutató által létrehozott kilenc skaláris paraméter mentén követhetjük nyomon, amely nagyon hasznosnak bizonyul a kutatási kérdések megválaszolásához.

A nyelvtanítási- és tanulási gyakorlat témakörénél maradva, de a tankönyvtől eltávolodva, Juhász Valéria és Juhász István Beniko Mason történetmesélési módszerét mutatják be és annak az alkalmazási lehetőségeit. Az alkalmazott nyelvészetben úttörőnek számító Krashen elképzeléseire épít a módszer, aki számos munkájában kifejtette, mennyire fontos, hogy a nyelvtanuló élvezettel hallgassa vagy olvassa a történeteket az idegen nyelven, hiszen ez az egyik leghatékonyabb módszere a szókincs elsajátításának (Krashen, 2022). A szerzőpáros tanulmánya kiváló módszertani segédletként is szolgálhat nyelvtanárok számára, mert a gazdag szakirodalmi háttér mellett több forrást is tartalmaz a módszer gyakorlati alkalmazásának megvalósításához (pl. videók, színtezett olvasmányok). A tanulmány végén egy akciókutatás bemutatásán keresztül ismerhetjük meg a módszer magyarországi kipróbálásának menetét és eredményeit. Sajnos az eredmények mélyebb elemzésére és az összegzésre nem kerül sor, annak ellenére, hogy láthatóan nagy különbségek mutatkoznak a két vizsgált korcsoport között. Ennek ellenére a tanulmány, a bemutatott módszerhez hasonlóan, nagyon élvezhető és gördülékeny stílusban írott.

A következő tanulmány egy Magyarországon kevésbé ismert és kutatott témával foglalkozik, és egyúttal a felsőoktatás vizeire kalauzolja a tanulmánykötet olvasóját. Az egyetemeken gyakori műfaj a szemináriumi előadás, melyekben Magnuczné Godó Ágnes a szerzői identitás megjelenését vizsgálja anglisztika szakosok körében. Az elemzés szakirodalmi keretét Hyland (2005) metadis-

kurzus elmélete adja, míg a kategorizáció főként Zareva (2013) kutatására épül. A bemutatott vizsgálat sokrétű és többlépcsős, mely egy korpusznyelvészeti elemzéssel kezdődik; ezt követően diskurzuselemzési és retorikai elemzés következik, amely a kvantitatív eredmények mögötti mélyebb tartalmakat is napvilágra hozza. Jó alapjául szolgálhat ez a vizsgálat mesterszakos, osztatlan tanári szakos és doktorandusz hallhatók vizsgálatához, akiknél markánsabban jelentkezhet a diskurzusközösségekben való részvétel.

A különböző szinteken folyó, iskolai kérétek között zajló nyelvtanulásban fontos szerepet tölt be az egyes tárgyakhoz kapcsolódó kompetenciák fejlesztése. Ez különösen összetett, ha az iskolában olyan specifikus módszerrel tanítanak, mint a CLIL (Content and Language Integrated Method), ahol az egyes tantárgyakat tanítják idegen nyelven. Bakti Mária tanulmánya a környezetismeret, a természettudomány és a földrajz tantárgyakhoz kapcsolódó szaktárgyi kommunikációs kompetenciákat tekinti át és módszertani ötleteket nyújt ezen kompetenciák fejlesztéséhez (lásd Bakti & Szarvas, 2023). Ez különösen hasznos lehet, mert ahogy megjegyzi: „[a szaktárgyi órákat] olyan szaktanárok tartják (a legtöbb esetben CLIL-módszertani képzés nélkül), akik sok esetben saját anyagot dolgoznak ki a szaktárgyak idegen nyelven történő oktatásához” (p. 63).

Az iskolai nyelvtanulás kérdéskörének lezárása után a következő tanulmány az egy- és kétnyelvűség kérdését tárgyalja Borbély Szilárd „Nincstelenség” című regénye és annak német fordítása alapján. A cím egy nagyon aktuális probléma tárgyalására utal, nevezetesen, a „tökéletes” egy- és kétnyelvűség mítoszát hivatott megcáfolni. A nemzetközi szakirodalomban is több munka foglalkozik azzal, hogy egyrészt az egyenlővé válás nem homogén¹ (Dewaele et al., 2022; Rothman et al., 2023), a kétnyelvűt pedig téves a

¹ Az egyenlővé válásról beszélők között is nagy nyelvtudásbeli különbségek mutathatók ki.

mára már elévült meghatározások felől megközelíteni (lásd maximalista nézet [Bloomfield, 1933] és minimalista nézet [Macnamara 1967]); a funkcionális megközelítés az, ami pontosabban leírja őket² (Grosjean, 2010; Bartha, 1999, Navracsics 2007). A tanulmány fontos, a kétnyelvűségéből eredendő jelenségekre mutat rá a fordítás elemzése során, melyeket jól magyaráz(hatna) Pavlenko (2009) modellje (magyarul lásd: Navracsics, 2014). Az olvasó számára szokatlanak tűnhet, hogy a fordítás elemzését a szerző egy tágabb pszicholingvisztikai és kognitív keretbe helyezi, ami viszont jó alapul szolgálhat későbbi elemzések számára.

A többnyelvűséget az Európai Unió Tanácsa több állásfoglalásában az európai identitás és kultúra megerősítésének eszközeként határozza meg. Kegyes Erika tanulmánya német nyelvterületen azt vizsgálja, hogy az álláshirdetések mennyire vannak összhangban az európai célokkal. A kérdés megválaszolására egy nagyon alapos kvantitatív és kvalitatív elemzést alkalmaz, melyek számos, nemcsak a nyelvészek, de a munkavállalók számára is érdekes és hasznos eredményt tárnak fel. Kiderül többek között, hogy a magyar nyelvre mennyire van igény ezeken a területeken, és hogy a többnyelvűség egyre inkább átkerül az „előnyt jelent” kategóriából az „elvártba”.

A kötet második tematikus része 4 tanulmányt tartalmaz, amelyek a kárpátaljai és a felvidéki magyarság nyelvhasználati kérdéseivel foglalkoznak. Lechner Ilona tanulmánya kitűnő olvasmány mindazok számára, akik egy tömör, de áttekintő összefoglalót szeretnének olvasni a kárpátaljai magyarok kétnyelvűségéről az előző kutatások tükrében, és az anyanyelv, másodnyelv és idegen nyelv szerepéről a térségben. A tanulmány egy olyan kognitív nyelvészeti kutatási irányt

is felvet, amely segítségével feltérképezhető az ott élők fogalmi rendszere.

A következő két tanulmány a kétnyelvűség megjelenését vizsgálja Szlovákia nyelvi tájképében. Baukó János Dél-Szlovákia magyarlakta településein vizsgálja a kétnyelvű névsze- miotikai tájképet, míg Misad Katalin a dél-szlovákiai magyardomináns települések önkormányzati hivatalának szlovák–magyar kétnyelvűségét mutatja be. A szakirodalmi- lag jól megalapozott névszemiotikai vizsgálatban olvashatunk arról, hogy milyen megoldások születnek egy kétnyelvű területen, ha valami nem szabályozott (pl. személynév-szemiotikai tájkép), vagy ha valami szabályozott (helynév- és intézménynév-szemiotikai tájkép), de mindenképpen biztató a szerző utolsó megjegyzése: „Dél-Szlovákia magyar többségű településein a nagyrészt magyar nemzetiségű képviselőkől álló helyi önkormányzatoknak, a magyar identitású jogi és természetes személyeknek köszönhetően terjed a magyar nyelv- és névhasználat vizualításban való fokozottabb megjelenése” (p. 109). Misad Katalin kutatása pedig rámutat a nyelvítájkép-kutatások egyik fontos tanulságára, mégpedig arra, hogy a beszélők aránya egy településen gyakran nincs összhangban azok megjelenésével a nyelvi tájképben, különösen, ha kisebbségről van szó. A kutatás 13 dél-szlovákiai településen vizsgálja meg az önkormányzatok külső és belső feliratait, valamint a szóbeli és írásos kommunikációt.

A kötet zárótanulmánya egy különleges korpuszban, a Szlovákiai Magyar Nyelvjárási Hangoskönyv (SzMNYHK.) című sorozatban vizsgál olyan kétnyelvűségi jelenségeket, mint a kölcsönzés és a kódváltás, illetve maguknak a beszélőknek a két- és többnyelvűséggel kapcsolatos attitűdjei.

A *Többnyelvűség és kutatás* tanulmány- kötet értékes olvasmány mindazok számára, akik szeretnének megismerkedni az alkalmazott nyelvészet két- és többnyelvűséggel foglalkozó területeivel, módszertani ötleteket keresnek a kutatásukhoz vagy a nyelvokta-

² A funkcionális nézet a kétnyelvűre mint nyelvhasználóra tekint, aki ötvözi a két nyelv használatát a mindennapi során.

tási munkájukhoz, illetve akik érdeklődnek a felvidéki és kárpátaljai magyarság nyelvhasználatára. Az áttekintő és empirikus kutatás mellett a kötetben használt gazdag szakirodalmi bázis is jó alapot szolgál a többnyelvűség témájának mélyebb áttekintéséhez.

IRODALOM

- Bakti, M., Szarvas, Ju. (2023, szerk.). *Első lépések a környezetismeret angol nyelven történő tanítása felé*. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Bartha, Cs. (1999). *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Benczes, R. (2019). *Rhyme over Reason: Phonological Motivation in English*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108649131>
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. Holt, Rinehart & Winston.
- Dewaele, J, Bak, T. H. and Ortega, L. Why the mythical “native speaker” has mud on its face”. In Slavkov, N., Melo-Pfeifer, S. and Kerschhofer-Puhalo, N. (eds.). *The Changing Face of the “Native Speaker”: Perspectives from Multilingualism and Globalization* (pp. 25–46). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9781501512353-002>
- Grosjean, F. (2010). *Bilingual*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674056459>
- Hylland, K. (2005). *Metadiscourse*. Continuum.
- Krashen, S. (2022). The Power of Self-Selected Fiction. In Summer, T. and Böttger, H. (eds) *English in Primary Education: Concepts, Research, Practice* (pp. 141–150). University of Bamberg Press. <https://doi.org/10.20378/irb-58795>
- Macnamara, J. (1967). Bilingualism in modern world. *Journal of social issues*, 23(2), 1-7. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1967.tb00571.x>
- Navracsics, J. (2007). *A kétnyelvű mentális lexikon*. Balassi kiadó
- Navracsics, J. (2014). *A kétnyelvű mentális lexikon és működése (Kísérletes nyelvészeti kö-*

zelítés). *Doktori értekezés*. https://real-d.mtak.hu/720/7/dc_802_13_doktori_mu.pdf

- Pavlenko, A. (2009) Conceptual representation in the bilingual lexicon and second language vocabulary learning. In Pavlenko (ed.), *The Bilingual Mental Lexicon. Interdisciplinary Approaches*. (pp. 125–160.). Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781847691262-008>
- Rothman, J., Bayram, F., DeLuca, V., Di Pisa, G., Dunabeitia, J. A., Gharibi, K., Hao, J., Kolb, N., Kubota, M., Kupisch, T., Laméris, T., Luque, A., van Osch, B., Pereira Soares, S. M., Prystauka, Y. & Wulff, S (2023). Monolingual comparative normativity in bilingualism research is out of “control”: Arguments and alternatives. *Applied Psycholinguistics*, 44(3), 316–329. <https://doi.org/10.1017/S0142716422000315>
- Zareva, A. (2013). Self-mention and the projection of multiple identity roles in TESOL graduate student presentations: The influence of the written academic genres. *English for Specific Purposes*, 32, 72–83. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2012.11.001>

Bátyi Szilvia

Dóczi Brigitta

A szókincs szerepe a nyelvtanulásban

Budapest: Akadémiai Kiadó, 2024

ISBN 978 963 664 012 5

A nyelvtudás kulcsa nem más, mint a szókincs. Dóczi Brigitta *A szókincs szerepe a nyelvtanulásban* című könyve mélyrehatóan vizsgálja ezt a témát, a szótanulás pszicholingvisztikai alapjaitól kezdve a modern nyelvoktatási módszerekig. A kötet ötvözi az elméleti ismereteket a gyakorlati alkalmazásokkal, célja, hogy segítse a nyelvtanárokat, kutatókat és a nyelvek iránt érdeklődő olvasókat a szókincs tanításának és tanulásának minden aspektusában.